

bant. Quando vero talia matrimonia tanquam valida non admittunt, de personis per votum solemne Deo consecratis loquuntur. Quam regulam tribuit Gratianus, et juxta illam varia testimonia conciliat supra, et 27 d., § ultim.; et si attente considerentur circumstantiæ, non erit difficile hæc discernere, cujus rei varia exempla in sequentibus profereamus.

15. Unum ergo ex illis est, quod ex Cypriano adducitur in prima illa ratione, ejusque sensus postulatur. Et quidem Pamelius, in scholiis ad d. epist., n. 1, de voto simplici existimat Cyprianum loqui. Inter alias autem conjecturas quibus movetur, una est, quod nuptias adire illis feminis liberum erat; liberum autem appellat, non quia liceret, sed quia permittitur ab ipso Cypriano, propter vitandum majus malum. Sed, ut supra dixi, hoc non potest colligi ex tota epistola; nam verba illa, ex quibus id sumit, non habent illum sensum, quia, ut supra declaravi, illa non referuntur ad virgines jam voto obligatas, sed priusquam obligentur. At de aliis jam voto ligatis expresse dicit, post peractam pœnitentiam, accepta communione, ad Ecclesiam admittantur, hæc tamen interminatione, ut si ad eosdem masculos postea reversæ fuerint, aut si cum eisdem simul et in una domo sub eodem tecto habitaverint, graviore censura ejiciantur; et infra iterum repetit: *Si obstinate perseverant, nec se adinvicem separant, sciant se cum hac sua impudica obstinatione, nunquam a nobis admitti ad Ecclesiam posse.* Quomodo ergo illis matrimonium permetteret? alioquin non illos separare præciperet, si matrimonium inter eos validum esse posse judicaret. Quamvis enim peccet, qui contra simplex votum castitatis matrimonium contrahit, Ecclesia tamen eos non separat, cap. *Si vir*, 27 d., cum aliis supra citatis; id enim esset contra jus alterius conjugis, et, moraliter loquendo, periculum animarum inde crearetur. Dicere vero potest aliquis, Cyprianum non loqui de illis, qui matrimonium contraxerant, sed qui turpiter miscbantur contra votum castitatis, et posse recte intelligi de voto simplici. Quæ expositio posset quidem admitti, si aliæ circumstantiæ cogèrent. Re tamen vera est nimis violenta, tum quia, si inter illas personas posset esse validum matrimonium, cum alias posset eo tempore privatim contrahi, non deberet absolute præcipere eas separari, sed examinare prius an essent conjugatæ, necne;

tum etiam quia nimis generaliter loquitur, et sine ulla limitatione. In quo plane non solum supponit conjunctionem illam esse inquam, sed etiam non posse esse honestam.

16. Unde Gratian., cap. 4 et 5, 27, q. 1, juncto § ultim. totius quæstionis, aperte intelligit Cyprianum ibi loqui de virginibus habentibus votum solemne castitatis. Et idem sentiunt ibi Hugo, Turrecr., et alii dicentes Cyprianum loqui de monialibus et sanctimonialibus, quæ jam nubere non poterant. Et mihi videtur verisimilius, et conjecturæ in contrarium multum urgent, si advertamus virgines Deo dicatas, seu velatas, eo tempore non semper habitasse in separatis monasteriis, sed in domibus parentum, ut colligi potest ex can. 27 Concilii Illiberitani, qui sic habet: *Episcopus, vel quilibet clericus alius, aut sororem, aut filiam virginem dicatam Deo tantum secum habeat.* Loqui autem ibi Concilium de virginibus habentibus votum solemne virginittatis, non obscure colligitur ex can. 13 ejusdem Concilii. Utrumque etiam probat sufficienter can. 33 Concilii Carthag. III, statuens, *ut virgines sacræ, si parentibus, a quibus custodiebantur, private fuerint, Episcopi providentia in monasterio virginum, vel gravioribus feminis commendentur*, etc. Constat autem Concilium illud fuisse multo post tempora Cypriani. Quod autem ibi sit sermo de velatis virginibus, nomen sacrarum virginum satis ostendit, non enim solent ita appellari, nisi quæ publico et solemni ritu Deo sunt consecratæ. De his ergo loquitur Cyprianus, quas propterea dicatas et nuptas Deo vocat. Et ideo mirum non est quod supponat aliquas earum potuisse liberius discurrere et vagari, et in habitu minus decenti, et balneis uti, et societate hominum minus pudicæ; ex his enim conjecturis non statim colligitur illas solum fuisse dicatas voto simplici, sed non fuisse ita clausas et custoditas, sicut modo sunt Sanctimoniales. Quod autem Cyprianus ait quasdam illarum fuisse locupletes, vel ideo esse potuit, quia votum castitatis etiam solemne fortasse tunc fieri poterat sine voto paupertatis, sicut nunc fit a clericis in sacris; vel ideo dicuntur divites, quia habebant parentes divites, cum quibus habitabant.

17. Ad alia jura, quæ in illa prima ratione citantur, juxta regulam positam respondendum est. Nam illa, quæ habentur, 27, q. 1, ante cap. *Nuptiarum*, de voto solemni a Gratiano et Doctoribus intelliguntur, et a glossa,

in cap. *Rursus*, verb. *Apud Deum*, Qui cler. et vov. Caput autem primum ibi citatum imprimis non habetur in Concilio Toletano, ex quo a Gratiano citatur. Deinde intelligi potest de voto simplici, quia ibi expresse non dicitur illa conjugia esse irrita, sed esse illicita et correctione digna. Est tamen hæc difficilis expositio, quia ibi dicitur tales feminas perpetuo esse communione privandas, si emendare neglexerint, quod illicite perpetrarunt. Emendare enim non significat tantum agere pœnitentiam delicti commissi, sed recedere ab eo, quod male factum fuerat: significat ergo dissolvendum et separandum esse tale conjugium; supponitur ergo non fuisse validum. Et ideo glossa ibi, verb. *Propriis*, textum illum intelligit de voto solemni castitatis, quod fieri tunc poterat et solebat in domibus parentum, seu propriis, ut supra tactum est; et ideo nihil obstat quominus votum illud potuerit esse solemne. Maxime cum ibidem dicatur factum quidem fuisse in domibus propriis, sed per susceptionem religiosi habitus. Solum potest huic interpretationi ob stare, quia in eo non est tantum sermo de virginibus, sed etiam de viduis; viduæ autem eo tempore non admittebantur ad votum solemne faciendum, ut colligi potest ex Gelasio Papa, in alio cap. *De viduis*, quod habetur in fine ejusdem quæstionis, quatenus ibi dicitur viduas non esse cogendas ad servandam castitatem, licet illam promiserint, sed monendas.

18. Ad hoc tamen responderi potest negando minorem, quæ ex altero c. *De viduis* non satis probatur, quia ibi non absolute dicit Pontifex viduas non esse velandas, sed nulla benedictione velandas esse, quod longe diversum est. Sed hinc nascitur major difficultas; nam tunc quomodo dicere posset Pontifex tales viduas non esse cogendas ad servandam castitatem promissam, nam earum votum solemne fuisset; nam viduæ, quæ velabantur, æquale votum cum virginibus emittebant, quamvis non acciperent velum benedictum, nec de manu Episcopi, ut ex multis capitulis ejusdem quæstionis colligi potest. Ad hoc vero responderi potest, negando Gelasium, in posteriori parte illius capituli, loqui de viduis velatis; sic enim ait: *De viduis sub nulla benedictione velandis superius latius diximus disserendum. Quæ si propria voluntate professam pristini conjugii castitatem mutabili mente calcaverint, periculi earum intererit*, etc. Dici ergo potest relati-

vum illud quæ, non referre viduas velatas, sed viduas simpliciter; ita ut virtute ibi distinguat duo genera viduarum: quædam sunt quæ velantur, de quibus nihil ibi dicit, sed dixisse commemorat; aliæ, quæ votum castitatis privatim emittunt; sic enim intelligo illa verba, *si propria voluntate professam castitatem*, etc., quæ alia inferius subjecta declarant. Sic habita secum deliberatione, promissam Deo pudicitiam fidem debuerunt custodire. De his ergo tantum posterioribus dicit suæ conscientiam committendas esse, et propositis pœna et præmio exhortandas; non vero ad castitatem servandam cogendas, quia votum earum rerum est tantum simplex. Hæc autem expositio est difficilis, si semel admittamus Gelasium ibi non prohibere velari viduas, sed solum modum præscribere, scilicet, ut sine benedictione velentur, nam tunc juxta sincerum et planum contextum de eisdem sic velatis tractat, cum tradit modum quo inducendæ sunt, et non cogendæ ad castitatem servandam.

19. Et ideo aliter dici potest Gelasium quidem ibi loqui de voto simplici, et de viduis non velatis, nec velandis, quia ipse simpliciter prohibuerat viduas velari, et non solum benedici, ut clarius colligitur ex ejus epist., cap. decimo quinto, ibi: *Viduas velare Pontificum nullus attentet*, ubi nulla benedictionis mentio fit, nec fit distinctio de velo sacramento. Et ita videntur intellexisse illud decretum Patres Concilii Triburien., sub Arnulpho, cap. 25. Ipsi tamen addiderunt: *Quod si vidua sponte velamen quamvis non consecratum sibi imposuerit, et in ecclesia inter velatas Deo sacrificium obtulerit, velit, nolit, sanctimoniam habitum relinere debet.* Sed negari non potest quin multo ante tempora Gelasii fuerit permissum viduis æque ac virginibus sanctimoniales fieri, et velamen religionis accipere, hac tantum servata differentia, quod virgines, vel earum velum benedicebatur, non vero viduarum, ut colligitur ex multis capitulis, quæ referuntur d. 27, q. 1, et signatim ex alio cap. *De viduis*, quod tractamus. Quod si quis dicat illud fuisse editum post Gelasium, illud imprimis certum est, quia non constat illud caput fuisse Concilii Toletan. IV. Et deinde in Concilio Arausic. I, quod multo antiquius est Gelasio, cap. 27, sermo est de professione viduæ coram Episcopo, in qua vestem vidualem a presbytero accipiebat, quæ professio non violanda dicitur; et additur, *raptorem vero talium, vel ipsam talis professio-*

nis desertricem merito esse damnandam. Et idem fere habetur in Concilio Turonensi II, cap. 21; et alia multa videri possunt in Concilio Mogunt. II, cap. 26; Concilio Toletan. IV, cap. 55; et Concilio Toletan. X, cap. 4. Et in Concilio Wormat., cap. 25, sacrum etiam velamen eis conceditur, quod postea jure noviori introduci potuit, sicut nunc durat, nam in hac re pro diversitate temporum et regionum magna sine dubio fuit varietas; nunquam tamen videtur fuisse absolute prohibitum, quin viduæ possent religiosæ fieri, sicut virgines, neque apparet ulla ratio probabilis, ob quam Gelasius suo tempore absolute hoc prohibuisset. Solum ergo benedictionem vetavit, et ita communiter textus ille intelligitur.

20. Nihilominus semper videtur necessario dicendum, Gelasium in illo capite loqui de votis simplicibus. Neque enim verisimile est illud votum tale fuisse, ut matrimonium irritaret, et quod vidua contrahens matrimonium cum illo voto non cogetur per Ecclesiam separari a marito: hoc enim servat Ecclesia in voto simplici castitatis, juxta cap. *Veniens*, et cap. *Insinuante*, Qui cler. vel vov., quia tunc matrimonium validum est. In voto autem solemnium nunquam dissimulat Ecclesia, ut ex tota illa q. 1, 27 causæ, manifestum est. Et ratio etiam est evidens, quia illud esset permittere concubinatum perpetuum cum sacrilegio, cum scandalo, injuria et infamia prolis, et aliis infinitis incommodis. Cum ergo Gelasius ibi dicat pastores Ecclesiæ tuta conscientia posse dissimulare et tolerare tale matrimonium, non videtur dubium quin de illis loquatur, quæ tantum votum simplex emiserant.

21. Atque ita intelligunt glossa ibi, Archidiaconus, Turrecr., et alii, Joan. Andr., Anton., et alii, in cap. *Rursus*, Qui cler. vel vov.; Hostiensis, in Summa, tit. Qui cler. vel vov., § 3. Ex hac vero interpretatione conantur aliqui ex illo textu colligere, antiquum votum castitatis feminarum sacrarum tantum fuisse simplex, quia eadem est ratio de quibusdam et de omnibus, et de virginibus ac de viduis, quia æqualiter vovebant, solumque in externa benedictionis cæremonia differebant. Sed hoc, ut dixi, verum non est, ut constat ex testimonio Innocentii citato, qui fuit antiquior Gelasio. Credibile ergo est, quamvis tunc esset status monialium, in quo viduæ etiam veram professionem et votum solemnem mittebant, fuisse etiam alias, quæ privatim

in suis domibus castitatem vovebant, et sua etiam sponte et voluntate habitum aliquem peculiarem, aut velum illius voti significativum assumebant. De his ergo tantum loquitur Gelasius in illo capite, ut verba ejus indicant, quæ in prima expositione adnotavimus, quæ quoad hanc partem nobis probatur, et simpliciter sustineri potest; ita ut prius agat de viduis solemniter velatis, quæ erant religiosæ, de quibus nihil dixit, nisi ut non benedicantur, quia in reliquis pares erant cum aliis monialibus; postea vero tractat de votibus tantum simpliciter castitatem etiam publice, et cum aliqua veli vel habitus mutatione, qualem nunc etiam fieri videmus in multis, tam viduis, quam virginibus, quæ vulgo *Beata* appellantur.

22. Superest adhuc in illo argumento respondendum ad cap. *Quod interrogasti*, 27 d., in quo, quantum ad præsens attinet, nulla est difficultas, quia manifeste ibi est sermo de voto solemnium, ut patet, tum quia de vidua, de qua ibi est sermo, dicitur, sacrum velamen capiti suo imposuisse; quamvis enim velum aliquod peculiare possent viduæ seculares castitatem vovendo sua voluntate assumere, velum autem sacrum non nisi in professione religionis. Tum etiam quia ibidem subditur: *Et finxit se sub eodem velamine sancimoniale esse.* Et ita intelligunt textum illum glossa et Doctores. Quod autem in eo textu videri potest difficile, quomodo matrimonium ab illa femina contractum censeatur irritum et dissolvendum, cum ibi supponatur votum illud seu professionem religionis, non ex animo, sed fide fuisse factum, quia tunc votum non fuit validum, et consequenter personam non potuit reddere inhabilem ad matrimonium: ad hoc vero dicendum est Ecclesiam non judicare de occultis, et ita etiam non credere illi internæ fictioni, quando defectus consensus exterius probari non potest, ut latius dicemus infra tractando de professione religiosorum, ubi etiam videbimus an potuerit Ecclesia, non obstante illa fictione, irritare matrimonium postea subsequutum, et an de facto id fecerit.

23. Ad secundum argumentum respondetur, licet illa, quæ in eo citantur difficilia fortasse sint, tamen in præsentia questione difficultatem non facere, quia illa solum censentur irritare matrimonium, quæ solemnia judicata sunt, et annexa professioni religionis, ut ex ipsis juribus et communi interpretatione manifestum est. Est autem difficile in

CAPUT V.

AD QUID OBLIGET SIMPLEX VOTUM CASTITATIS POST MATRIMONIUM CONTRACTUM.

priori cap. *Ex parte*, quomodo professio facta vivente priori conjuge valida fuerit, et sufficiens ad irritandum secundum matrimonium contractum post mortem ejus. In posteriori autem cap. ult., difficile est, quomodo professio, facta sub conditione repugnante paupertati, valida etiam censeatur, et sufficiens ad irritandum matrimonium subsequutum. Sed hæc difficultates luculentius expeditæ sunt superius, explicando conditiones necessarias ad valorem professionis religiosæ. Nunc breviter ad priorem difficultatem dicitur, illud votum fuisse validum et solemnem, quia factum fuit consentiente uxore, qui solus consensus ex parte uxoris est necessarius et sufficit ad valorem professionis. Quia vero uxor ipsa castitatem non voverat, ideo illa vivente redditus est ei maritus, ut ipsa suo jure uteretur, et ne castitatem, quam non promiserat, servare cogatur; illa vero mortua non potuit simile jus alteri de novo acquiri. Ad alteram vero difficultatem, quæ gravior est, respondetur, vel conditionem illam tractu temporis tacite fuisse sublata; nam cum femina illa, post votum factum, habitum religionis susceperit (scilicet professorum), et in eo biennio permanserit, tacite jam consensit in omnia substantialia religionis. Vel certe conditio illa a principio non fuit de dominio et proprietate substantiæ retinenda, sed de usu et administratione de consensu religionis, in quo sensu etsi conditio esset indecens, non tamen contra substantiam religionis.

24. Ad tertiam objectionem responsum jam est, votum simplex castitatis nec per se includere traditionem, neque, etiamsi ex accidenti illam habeat adjunctam, sufficere per se ad irritandum subsequens matrimonium, secluso statuto Ecclesiæ. Ad replicam autem ibi factam respondetur: licet circumstantia personæ, cui per tale votum fit promissio, multum augeat, et ad ordinem altiore elevet obligationem promissionis, nihilominus non habet eam formalem repugnantiam cum traditione matrimonii, quam habet unum matrimonium cum alio, vel prior donatio ejusdem rei uni facta cum donatione facta alteri. Et ideo circumstantia illa potest quidem augere culpam, non tamen valorem matrimonii impedire.

1. Quamvis tale matrimonium inique factum valeat, non tamen per illud, votum simplex castitatis extinguitur, aut ejus obligatio omnino tollitur, si revera votum ipsum absolute fuit de castitate servanda. Quia, licet votum semel et iterum violetur, semper in futurum obligat, quando ex se perpetuum est; et quamvis non possit quoad omnia servari, propter mutationem rerum factam, nihilominus ad ea saltem obligat, quæ manent sub potestate voventis, quæ omnia ex superius dictis de voto in genere satis nota sunt. Quæ vero sint ea, ad quæ tale votum obligat, in particulari explicandum est.

2. *Prima difficultas: an cum voto castitatis contrahens matrimonium, possit illud consummare, saltem reddendo debitum prima vice.*—Primum autem ac præcipuum punctum in hoc dubio est, an is, qui sic contraxit, possit licite consummare matrimonium, saltem reddendo debitum prima vice. Et ratio dubitandi est, quia si alter conjux petat, exigit jus suum; ergo alter potest licite reddere sine nova violatione voti, quia propter mutationem factam in materia jam non est in illius potestate morali servare votum quoad illum actum; ergo non peccat reddendo. In contrarium autem est, quia, si ille velit ingredi religionem, potest juste debitum negare, quia revera non est simpliciter debitum, sed solum sub ea conditione, *nisi malit religionem ingredi*; ergo tenetur servare castitatem, eo modo quo potest; ergo si matrimonium consummet, iterum violat votum.

3. *Communis sententia negat licite posse consummare.*—*Probatum primo.*—*Secundo.*—Propter rationem posteriori loco factam, est communis sententia, votum illud obligare ad non consummandum matrimonium, ita ut si alter conjux velit perpetuam cum ipso castitatem servare, possit licite in seculo manere, et matrimonium non consummare; si autem alter nolit, sed jus suum exigere, teneatur potius religionem ingredi et profiteri; ita supponit D. Thom. 2. 2, q. 189, art. 8, argum. 3, et clare affirmat in 4, d. 38, q. 1, art. 3, q. 2, ad 3, ubi idem tenet Palud., q. 3, art. 5, concl. 5; Richard., art. 7, q. 1 et 2; Supplem., Gabr., q. 1, art. 3, et d. 27, q. 2; An-